

РЕЦЕНЗИЯ

от Проф. д-р Минко Стоев Хаджийски – ВТУ „Св.Св.Кирил и Методий”
на дисертация на Ронит Ейлон на тема „**Емоционални, социални,
поведенчески и образователни постижения на деца с ADHD**”,
представен за придобиване на образователна и научна степен „доктор по
психология”, по научна специалност „3.2. Психология”

Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Синдромът на дефицит на вниманието и хиперактивност, разбран по диагностичните критерии на DSM-5 е специфично психическо разстройство, което се проявява основно в детско-юношеската възраст. Според различни източници в трите си варианта той засяга от 7 до 10% от населението, което го прави социално значим сам по себе си. Доказано е, че наред с клиничните си проявления СДВХ има и редица неблагоприятни отражения върху важни страни на живота, като емоционални състояния, социално функциониране и училищна успеваемост. Когато засегнатите от това разстройство се намират постоянно в ситуация на заплахата за живота и перманентна несигурност, нормално е да се очаква, че това ще се отрази, както на клиничната картина, така и на съпътстващите затруднения на функционирането. Изследването на факторите, механизмите и зависимостите на влиянието на продължителния ракетен обстрел върху децата със СДВХ в сравнение с такива от незасегнати пряко от войната били те с разстройството или не е трудно начинание, което е актуално и значимо не само за израелската действителност, но и по-общ международен план.

Дисертационният труд е в обем от 204 страници. Състои се от въведение и три глави. Списъкът с литература се съдържа 387 източника. Повечето са на английски език, като три от тях са на български, 20 на иврит, два испански и един на немски. Има и 6 таблици, 15 фигури и 24 приложения.

Оценка на научно-приложните резултати и приноси на дисертационния труд

Дисертацията на Ронит Ейлон има следните по-значими приноси резултати и достойнства:

1. В уводната част синтезирано, но достатъчно информативно са изложени основните положения на които стъпва дисертационния труд. Идеята, че ракетните обстрели в южната част на Израел се отразяват негативно, особено на подрастващите и по-специално на тези със СДВХ е представена в качеството на проблем, който е недостатъчно изследван.
2. Следва да се отбележи добрият и подробен литературен обзор в Първата глава на дисертацията. Той показва забележителна теоретична осведоменост по различните психологически страни, които пряко или косвено са свързани с влиянието на продължителния стрес . Логично в съдържателен план е акцентирано на емоционалните и поведенчески последици на терористичните актове при децата и подрастващите и особено при тези със СДВХ. Ясно личи умението на авторката да борави компетентно с литературните източници и да цитира коректно.
3. Постановката на изследването е описана подробно, включително цели, задачи, обект и методика. Добро впечатление прави осигуряването на информирано съгласие на изследваните лица, както и предварителното институционално одобрение в съгласие с етичните правила и административни изисквания. Не може да не се отбележи включването от авторката като основна група на

подрастващи със СДВХ, които са изложени на продължителен ракетен обстрел и други в същата ситуация но без СДФХ в сравнение с две подобни групи, които не изпитват този постоянен стрес. Това прави самото изследване както състоятелно по отношение на целта, така и трудно от гледна точка на практическото изпълнение. Интерес представлява и самият начин на прилагането на сполучливо подбрения инструментариум, чрез межата на интернет.

4. Издигнати са 4 основни изследователски въпроса, ранжирани в 12 хипотези, които са верифицируеми и свързани с целта на труда. В този смисъл следва да се оцени положително стремежът за по-голяма изследователска широта, заедно с опасността от съдържателно несъответствие, поради спецификата на изследване и особеностите на основната целева група.
5. Резултатите от изследването са показани таблично в техните статистически величини по отделните инструменти и във връзка със съответствието им на предварителните допускания. Коректно са посочени кои се потвърждават и кои се отхвърлят. Допълнителна яснота и прегледност внасят направените изводи в края на главата. Като цяло те се съсредоточват върху това, че подрастващите със СДВХ са психически по-уязвими, независимо от местоживеенето и обратно за тези без СДВХ са по-устойчиви и показват по-добри умения за справяне.
6. Обсъждането на резултатите от проведеното изследване е представено в Третата глава на труда. Същото се съсредоточва в три тематични области: емоционални и поведенчески последствия; социални дисфункции и модели за справяне. Показани са различията между изследваните със СДВХ и тези без и ефекта на обстрелването.

Изводите категорично навеждат на нуждата от специализирана помощ за засегнатите от разстройството в проблемния район на държавата.

7. Заключение на дисертацията е представено в 7 пункта, които съобщават интересни и неакцентирани в текста на главите констатации. В този план следва да се споменат такива като: ангажирането предимно на майките; криенето на емоциите на децата без СДВХ; нетърсенето на помощ от страна на децата със СДВХ, хронично понижено им настроение и повишената необходимост от психическа близост с тях.
8. Собственото виждане за приносите се съсредоточва върху изследването за пръв път и извеждането като значимо въздействието на продължителния стрес от ракетните обстрели върху подрастващите със СДВХ и необходимостта от цялостна подкрепа. Към това може да се добави и оригиналният изследователски подход, въпреки рисковете за достоверността. Извън насочването към деца с това разстройство, може да се приеме идеята изследването на влиянието на военните действия върху децата и юношите, която е актуална и за други реалности.

Критични бележки

По същностни страни на основните тези и тяхното доказване в дисертацията нямам критични бележки. Някои неща се нуждаят от прецизиране:

- По отношение на автореферата се забелязват някои недостатъци, главно поради превода -наример бъркане на въпрос и въпросник, обозначаването на разстройството с английска авривиатура, препращането към текста на дисертацията (с.24).
- Целта на дисертацията може да се формулира още в уводната част. Същото важи и за една главна хипотеза.

- Буди недоумение фактът, че изследваните лица от основната целева група са по-малко от другите, които могат да се приемат за контроли- 60 към 101.

Тези забележки не намаляват стойността и достойнствата на дисертацията.

Заклучение

В заключение намирам, че дисертационният труд на Ронит Ейлон „Емоционални, социални, поведенчески и образователни постижения на деца с ADHD” е интересен, оригинален и задълбочен. Поставен е на основата, както на добре замислено и изпълнено изследване, така и на интерпретацията на различни източници и фактология. Считаю, че отговаря напълно на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор по психология” и препоръчвам на Научното жури да гласува положително.

02.04. 2022 г.

ПОДПИС:

/Проф. д-р Минко Хаджийски/